

folklor/edebiyat - folklore&literature, 2024; 30(3)-119. Sayı/Issue -Yaz/Summer

Kitap Tanıtımı / Book Review

Bekir İşlek (Haz.). Köroğlu Destanı'nın Düziçi Rivâyetleri, Ürün Yayınları, Ankara, 2024, 480 sayfa.

I ISBN: 978-625-6564-18-3

İlke Altuntaş Gürsoy*

* Doç. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yabancı Diller Yüksekokulu Türkçe Bölümü/Gendarmerie and Coast Guard Academy School of Foreign Languages Department of Turkish. Ankara-Türkiye. altuntasilke@gmail.com. ORCID ID: 0000-0003-1394-5778

Köroğlu'nun hangi çağda, nerede yaşadığı netlik kazanmamıştır. Ancak Köroğlu Destanı Kolları'nın Türk dünyası coğrafyasına, Kafkasya'ya, İran'a, Mısır'a kadar ulaştığı bilinmektedir (Kaya, 2023). Anadolu da bu kolların ulaştığı sahalardan biridir. Anadolu'nun özellikle Çukurova yöresinde birçok Köroğlu Kolu anlatılmaktadır. Yukarı Çukurova'da Osmaniyeli âşıklar; Karacaoğlan, Dadaloğlu ve Köroğlu üzerine anlatılan türkölü hikâyeleri dinleyerek âşıklığa heves etmişlerdir. Eski âşıklara ait usta malı hikâye anlatma geleneğini öğrenmişler ve sürdürmüşlerdir (Artun, 2003). Kitap, tam da bu geleneğin var olduğu yörede âşıklar tarafından anlatılabilen Köroğlu Kolu üzerinedir. Osmaniye/Düziçili araştırmacı yazar Bekir İşlek tarafından yayına hazırlanan “Köroğlu Destanı'nın Düziçi Rivâyetleri” adlı kitap, Düziçi Folklor Kitapları dizisinin dokuzuncusu olarak okurlara sunulmuştur. Kitabın yazarları Bekir İşlek ile birlikte Kürşad Mehmet Korkmaz, Ozan Tülüce, Ahmet Türker Aydın ve Ali Ozanemre'dir. İlk ve şimdilik tek baskısı Ocak 2024'te Ürün Yayınları tarafından yapılmıştır.

Kitap, yayına hazırlayanın “Sunuş”u ile başlamakta, Doğan Kaya'nın “Giriş”i ile devam etmektedir. Bu iki başlık ile birlikte beş bölüm ve “Sözlük”ten oluşmaktadır. “Sunuş”ta İşlek, kitabın ortaya çıkmasına kaynaklık eden düşünceyi “Köroğlu Destanı'nın Düziçi Rivâyetleri ise, onlarca âşıktan derlenmesine, 7, 8 kol hâlinde anlatılmasına, pek çok araştırmaya ve akademik çalışmaya konu edilmesine rağmen derli toplu bir kitap hâlinde yayımlanamamıştır. Bu eserle, bu eksikliği ve güzel görevi yerine getirmenin mutluluğu içindeyiz.” cümleleriyle açıklamıştır (s. 5). Bu cümlelerden de anlaşılacağı üzere Köroğlu Destanı'nı ve onun rivayetlerini konu alan pek çok çalışma yapılmış, kitap basılmıştır. Bunların içinde Düziçi Rivâyetleri'nin de konu edildiği çalışmalar vardır. Kitabın, bu çalışmalarını bir bütün hâlinde sunmasının; halk bilimi ve halk edebiyatı çalışmalarına kaynak oluşturmakla birlikte okurlara bütüncül bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir. Köroğlu Kolları kayıtlarının yeniden yazıya aktarılıp bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan kitapta; Kürşad Korkmaz, Ozan Tülüce ve Ahmet Türker Aydın'ın lisansüstü tezleri üzerine bölümler yapılandırıldığı belirtilmiştir (s. 6). Diğer iki bölüm de Bekir İşlek ve Ali Ozanemre'nin daha önce yayımlanan yapıtları üzerinedir.

“Giriş” başlığı altında Doğan Kaya, Köroğlu Destanı'nın hangi dönemde nasıl ortaya çıktığına; kimlere ait olduğuna ilişkin bilgiler vermiştir. Köroğlu anlatma geleneğine de değinmiş, Köroğlu'nun Türk dünyasında anlatılan kollarını ülkeler bazında listelemiştir. Bu kollarda ortaya çıkan kahramanların niteliklerini özlü bir biçimde sunmuştur. Bu başlıkta, Köroğlu'nun kimliğiyle ilgili alandaki tartışmalar da yer almaktadır.

Kürşad Mehmet Korkmaz tarafından kaleme alınan “Âşık Mehmet Demirci'den Derlenen Köroğlu Rivâyetleri” başlıklı 1. Bölüm, Köroğlu mahlaslı Âşık Mehmet Demirci'ye yazarın ulaşma hikâyesiyle başlamaktadır. Yazar, Köroğlu ile gerçekleştirdiği buluşmalar sonucunda onun tüm dağarcığını derlemiş ve Zuhuru Kolu'nu ikinci kez kaydetmiştir. Bu durum bölümün, detaylı ve kapsayıcı olması açısından önem arz etmektedir. Bölümde; yazarın ses kayıt cihazıyla kaydettiği Köroğlu'nun Zuhuru (1. ve 2. anlatımları), Ayvaz Kolu, Ayvaz'ın Yesir Olması, Moskof Kolu, Gürcistan Seferi, Turna Teli Kolu, Yemen Kolu, Köroğlu'nun Son Kolu ve başka bir kitaptan alıntılan Köroğlu ile Hasan Paşa başlıklı 10 anlatımın yazıya aktarılmış biçimi yer almaktadır. Devamında, metinlerdeki Düziçi yöresine özgü sözcük

ve deyimler ile Âşık Mehmet Demirci'ye sorularak belirlenen anlamları “Sözlük” alt başlığı açılarak verilmiştir.

“Âşık Mustafa Köse'den Derlenen Koroğlu Rivâyetleri” başlıklı 2. Bölüm, Ozan Tülüce'ye aittir. Yazar bölüme Âşık Mustafa Köse'nin (Hâfiz) hayatını anlatan bir metinle giriş yapmıştır. Bölümde; ses kayıt cihazıyla kaydedip yazıya geçirdiği Koroğlu'nun Gürcistan Seferi, Turna Teli Hikâyesi, Koroğlu'nun Horasan Seferi, Koroğlu'nun Şam Seferi başlıklı 4 anlatıma yer vermiştir. Bölüm sonunda, metinlerdeki sözcük ve deyimler ile Âşık Mustafa Köse'den de yardım alarak belirlediği anlamlarını “Sözlük” alt başlığında vermiştir.

3. Bölüm olan “Âşık Mustafa Çabuk'tan Derlenen Koroğlu Rivâyetleri” Ahmet Türker Aydın tarafından kaleme alınmıştır. Yazar “Giriş” alt başlığında, folklor ürünleri ve halk hikâyeciliğiyle ilgili kısa bir bilgi vererek Koroğlu Destanları'nın doğu ve batı varyantlarındaki kol sayısının değişkenlik gösterdiğini, Anadolu coğrafyasında birçok Koroğlu Kolu'nun anlatıldığını belirtmiştir (s. 188). Âşık Mustafa'nın namıdiğer Tus Mustafa'nın hayatını da anlattığı bölümde; Bekir İşlek tarafından kamera kaydına alınan Turna Teli Hikâyesi, Yemen Seferi Hikâyesi, Horasan Seferi Hikâyesi, Dağıstan Seferi Hikâyesi, Moskof Seferi Hikâyesi, Koroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırma Hikâyesi, Koroğlu'nun Esir Düşme Hikâyesi, Şam Seferi Hikâyesi başlıklı 8 anlatımı aktarmıştır. Bu bölümün sonunda da yazar tarafından “Sözlük” alt başlığı açılmış ve metinlerde yer alan sözcüklerin anlamları verilmiştir.

“Âşık Mahmut'tan Derlenen Turna Teli Rivayeti” başlıklı 4. Bölümün yazarı Ali Ozanemre'dir. Ozanemre, “Bendeki Âşık Mahmut” başlığı ile âşığı tanıma hikâyesini anlatmıştır. “Âşığın en sevilen anlatısı” (s. 312) olarak belirttiği Koroğlu'nun Bağdat Seferi'ni yaygın bilinen adıyla Turna Teli'ni eski bir ses kaydından alıp yazıya aktararak okurla buluşturmuştur. Bu süreçte, Bekir İşlek'in arşivinden yardım alarak başka bir ses kaydında da yararlanmıştır. Turna Teli'ni hem İstanbul diliyle hem de Âşık Mahmut'un diliyle aktarması halk kültürüne sunulan bir zenginlik olarak değerlendirilebilir.

5. ve son bölüm “Âşık Karayiğit Osman'dan Derlenen Koroğlu Rivâyetleri”nin yazarı kitabı yayına da hazırlayan Bekir İşlek'tir. İşlek, ilk olarak kayıtlarla ilgili bazı tespitlerini sunarak çeşitli âşıklardan kaydedip derlediği 200 saatlik arşivinden bahsetmiştir (s. 351). Âşık Karayiğit Osman hakkında bilgi verdiği başlıkta, onu diğer âşıklardan ayıran kendine özgü üslubunun olduğu kanaatindedir. Bölümde; yazıya geçirdiği Kırat'ın Kaçırılması Hikâyesi, Güzel Ayvaz'ın Kaçırılması Hikâyesi, Turna Teli Hikâyesi, Moskof Seferi Hikâyesi, Gürcistan Seferi Hikâyesi başlıklı 5 anlatıma yer vermiştir.

Kitabın sonunda, “Sözlük” başlığı açılmıştır. Sözlükte, metinlerde geçen bazı sözcük ve deyimlerin anlamları yer aldıkları cümlelerle birlikte verilerek açıklanmıştır. Kitapta yer alan tüm sözlüklerin Düziçi yöresine özgü dilsel ve kültürel çeşitliliği tanıtmak ve korumak adına önemli olduğu düşünülmektedir. Kitabın ilk üç bölümünde, lisansüstü tezlerden yararlanılmasının da etkisi olabileceği görüşüyle, sistematiklik söz konusudur. Bu bölümlerde sırasıyla açıklamalar, transkripsiyona yönelik bilgiler ve sonrasında metinler bulunmaktadır. Bir sonraki baskıda bu sistematiklik göz önünde bulundurularak diğer iki bölüm için düzenlemeye gidilebilir.

Genel bir değerlendirmeye, her bir kitap bölümünde Düziçi yöresinde yaşamış olan farklı bir âşıktan derlemeler yapılarak çeşitlilik oluşturulmuştur. Kitapta, aynı hikâyelerin farklı âşıklar tarafından söylenen yorumlarını da görmek olanaklıdır. Örneğin Turna Teli 5 farklı âşık tarafından farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Kitap, bu varyantların her birinin kayıt altına alınıp geleceğe aktarılmasına katkı sunmaktadır. Türküli hikâyelerin ses ya da kamera kayıtları genellikle icra esnasında, doğal ortamında yapılmıştır. Bu da kitabın bilimsellik ve gerçekçilik yönleriyle öne çıkmasını sağlamaktadır. Kitap; Anadolu insanının bakış açısının, dünya görüşünün, yaşam tarzının yansıtıldığı bu sözlü folklor ürünlerinin derlenip yazıya geçirilmesi dolayısıyla kalıcı kılınması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi açısından değerli bir kaynak niteliğindedir. Çukurovalıların türküli hikâyelerinin yer aldığı, bir Çukurovalının yayına hazırladığı ve bir Çukurovalının tanıttığı bu kitabın; halk bilimine ve halk edebiyatı çalışmalarına otantik veriler sunarak kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Artun, E. (2003). *Osmaniye ve Çukurova'da âşıklık geleneği*. Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Osmaniye, Türkiye. Erişim adresi: https://turkoloji.cu.edu.tr/ HALK%20EDEBIYATI/erman_artun_osmaniye_cukurova_asiklik_gelenegi.pdf
- Kaya, D. (2023). *Türk dünyasında Köroğlu kolları*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, 608.